

Regeringens skrivelse

1990/91:21

om hemlig teleavlyssning vid
förundersökning i brottmål under år 1989

Skr.
1990/91:21

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 27 september 1990.

På regeringens vägnar

Odd Engström

Laila Freivalds

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogörs för tillämpningen under år 1989 av bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig teleavlyssning vid förundersökning i brottmål.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 september 1990

Närvarande: statsrådet Engström, ordförande, och statsråden Göransson, Gradin, Hellström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Löow, Persson, Molin, Sahlin, Larsson, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Freivalds

Skrivelse om hemlig teleavlyssning vid förundersökning i brottmål under år 1989

Bestämmelser om hemlig teleavlyssning som tvångsmedel vid beivrande av brott finns i första hand i 27 kap. rättegångsbalken (RB). Reglerna har byggts ut och moderniserats genom en lagstiftning som trädde i kraft den 1 september 1989 (prop. 1988/89: 124, JuU25, rskr. 313, SFS 1989:650).

Regler om hemlig teleavlyssning finns – förutom i RB – även i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. samt lagen (1989:530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlagen).

I enlighet med riksdagens önskemål (JuU 1981/82:54, rskr. 298) redovisar regeringen årligen hur reglerna om teleavlyssning i RB och terroristlagen har tillämpats. Såvitt gäller avlyssning enligt RB:s regler lämnade regeringen på min föredragning hösten 1989 en redogörelse till riksdagen för tillämpningen år 1988 (skr. 1989/90:18, JuU13, rskr. 67). Jag avser nu att ta upp frågan om motsvarande redogörelse för år 1989. Jag bygger min redogörelse på uppgifter som rikspolisstyrelsen lämnat i en skrivelse till regeringen den 12 september 1990. Redogörelsen omfattar samtliga fall av teleavlyssning enligt RB:s regler under år 1989.

Som jag nyss sagt ändrades reglerna om teleavlyssning den 1 september 1989. I lagstiftningsärendet (prop. 1988/89:124) uttalade jag att regeringens redovisning till riksdagen angående tillämpningen av bestämmelserna borde behållas vid övergången till de nya reglerna om hemlig teleavlyssning. Jag uttalade också att en motsvarande redovisning borde lämnas när det gäller hemlig teleövervakning. Enligt uppgift från rikspolisstyrelsen kan emellertid av tekniska skäl en sådan redovisning inte ske förrän år 1991.

Teleavlyssning vid förundersökning med stöd av bestämmelserna i RB har enligt rikspolisstyrelsens skrivelse huvudsakligen förekommit i förundersökningar där starka misstankar om organiserad eller annars omfattande handel med narkotika har förelegat och då andra spaningsmetoder prövats utan resultat eller redan från början visat sig vara otillräckliga.

Huvudsyftet har liksom tidigare varit att avslöja den mera omfattande smugglingen till och försäljningen inom landet.

När det gäller förundersökningar avseende *grovt narkotikabrott* visar rikspolisstyrelsens redogörelse att domstol under år 1989 meddelat tillstånd att avlyssna samtals till eller från telefonapparater som innehafts eller begagnats av sammanlagt 211 misstänkta personer. Antalet sådana fall under åren 1969¹ – 1989 är följande.

1969	28	1976	64	1983	418
1970	39	1977	122	1984	414
1971	44	1978	102	1985	233
1972	34	1979	147	1986	213
1973	46	1980	220	1987	205
1974	44	1981	277	1988	210
1975	42	1982	313	1989	211

Antalssiffran för år 1988 har – beroende på en felföring i tidigare statistik – ökats med sju jämfört med föregående års redogörelse.

Rikspolisstyrelsen har vidare anfört att preliminära beräkningar för år 1990 fram till september visar att antalet tillstånd beträffande grova narkotikabrott inte kommer att förändras i någon högre grad jämfört med år 1989.

När det gäller *andra grova brott* som enligt RB kan grunda rätt till teleavlyssning har enligt vad rikspolisstyrelsen upplyser teleavlyssning under år 1989 använts i 24 fall. Det har huvudsakligen gällt förundersökningar rörande mord och grova rån. Motsvarande siffror för de närmast föregående åren var 17 (1983), 13 (1984), 6 (1985), 15 (1986), 15 (1987) och 15 (1988). Jag vill beträffande 1986 års antalssiffra nämna att den telefonavlyssning som det året ägt rum i utredningen av mordet på statsminister Olof Palme uteslutits. Jag får i denna del hänvisa till vad som anförts därom i regeringens skrivelse 1987/88: 53 till riksdagen. Beträffande 1989 års siffra kan sägas att den visar på en kraftig ökning av antalet avlyssningar i samband med andra grova brott.

Av rikspolisstyrelsens redogörelse framgår också att den genomsnittliga avlyssningstiden år 1989 var 44 dagar. Motsvarande siffra var för år 1988 48 dagar, för år 1987 54 dagar, för år 1986 53 dagar och för år 1985 60 dagar. En granskning av handlingarna visar att avlyssningstiderna varierar. Det finns ärenden där avlyssningen pågått bara under någon dag men också några fall där avlyssningen pågått omkring fem månader. I ett fall har avlyssningen pågått så länge som drygt åtta månader. När det gäller frågan i vilken mån telefonavlyssningen fyllt avsett ändamål framgår att avlyssningen har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte i ca 77 procent av fallen år 1985, 64 procent år 1986, 68 procent år 1987, 44 procent år 1988 och 51 procent år 1989.

¹ Möjligheten att tillgripa telefonavlyssning vid misstanke om grova narkotikabrott tillkom år 1969.

Som jag uttalade i förra årets redogörelse gick det inte att för år 1988 göra exakta jämförelser med tidigare år på grund av ändrade redovisningsrutiner. Rikspolisstyrelsen uppgav dock beträffande 1988 års siffra att andelen fall där avlyssningen haft betydelse för förundersökningen låg på ungefär samma nivå som tidigare år. Mot bakgrund av detta kan det konstateras att årets siffra innebär ett förbättrat resultat jämfört med år 1988.

Under år 1989 har det inte förekommit något fall där domstol lämnat en ansökan om telefonavlyssning utan bifall. Rikspolisstyrelsen har i likhet med tidigare år tillämnat en viss förhandsprövning av de ärenden där telefonavlyssning har aktualiserats (jfr prop. 1980/81:76 s. 277 och 278). Vid förhandsprövning under år 1989 har rikspolisstyrelsen lämnat negativt besked i ett fall.

För egen del kan jag med anledning av rikspolisstyrelsens redovisning till en början konstatera att antalet teleavlyssningar på grund av misstanke om grov narkotikabrottslighet sedan år 1986 ligger på en konstant nivå.

Antalet för grova narkotikabrott lagförda personer är något lägre än år 1988.

Av rikspolisstyrelsens skrivelse framgår vidare att antalet beslag av narkotika har ökat kraftigt under senare år. Den beslagtagna mängden narkotika av olika slag har däremot varierat mellan åren.

Som framhållits i tidigare redogörelser till riksdagen kan teleavlyssning uppenbarligen inte avvaras i kampen mot narkotikabrottsligheten och annan särskilt grov brottslighet, men det är angeläget att åtgärderna så långt det är möjligt begränsas både när det gäller antalet avlyssnade telefonapparater och den tid som avlyssning pågår. Under år 1989 har, som jag tidigare redogjort för, antalet avlyssningar i samband med andra grova brott ökat. I den mån ökningen inte visar sig vara tillfällig, utgår jag från att rikspolisstyrelsen i kommande redogörelser närmare redovisar vad den kan bero på.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som i det föregående har anförts om tillämpningen av bestämmelserna i RB om hemlig teleavlyssning vid förundersökning i brottmål.

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.